Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum
11.1.2021

Dnro
Dnr

Eduskunnan talousvaliokunta

Viite
Hänvisning

Asia
Ärende VNS 6/2020 vp Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle - Suomen kestävän kasvun ohjelma

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle - Suomen kestävän kasvun ohjelma

Yleistä

Ympäristöministeriö yhtyy valtioneuvoston selonteossa esitettyihin näkökulmiin siitä, että Suomen kestävän kasvun ohjelmalla voidaan edistää sekä nopeavaikutteista elpymistä että pitkällä aikavälillä välttämätöntä elinkeinoelämän rakenteiden ja julkisten palveluiden uudistumista. Ohjelman sisältämät uudistukset ja investoinnit voivat oikein kohdennettuina vauhdittaa ilmastonmuutoksen torjuntaa, vahvistaa tuottavuutta ja talouden kasvupotentiaalia sekä nopeuttaa tarpeellisia rakennemuutoksia työllisyysasteen nostamiseksi sekä tuotannon ja kulutuksen saattamiseksi kestävälle perustalle. Keskeisenä osana ohjelmaa on vihreän siirtymän ja teollisuuden murroksen vauhdittaminen innovatiivisin vähähiilisin kiertotalousratkaisuin ja uuden teknologian sekä digitalisaation avulla.

Kestävän kasvun ohjelmasta vähintään 50 prosenttia on tarkoitus kohdistaa vihreän siirtymän investointi- ja uudistuskokonaisuuksiin. Ministeriö pitää tätä kohdennusta oikeansuuntaisena ja välttämättömänä. On syytä tunnistaa, että elvytystoimien suuntaaminen ilmastohaasteen ratkaisemiseen ja vihreään siirtymään avaa Suomelle uusia erittäin merkittäviä uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Puhtaiden ratkaisujen markkinat kasvavat maailmalla kiihtyvällä tahdilla. Suomi on alan kiinnostavimpia innovaatiomaita, jonka osaamiselle on globaalia kysyntää. Toimialakohtaisten vähähiilisyystiekarttojen valmistelu on osoittanut, että vähähiilinen teknologia on tulevaisuudessa suomalaisille yrityksille merkittävä kilpailuetu. Tavoitteiden mukaisesti kestävän kasvun reunaehtona on luonnonvarojen kestävä käyttö ja tuotannon ja kulutuksen suuntaaminen ympäristölle ja ilmastolle vähiten haitallisiin tuotteisiin.

Tutkimusten mukaan vihreä elvytys tuottaa huomattavasti enemmän kokoaikaisia työpaikkoja kuin fossiilisiin polttoaineisiin perustuvat elvytyskeinot. Esimerkiksi finanssikriisin aikaan miljoonaa Yhdysvaltain dollaria kohden fossiilisiin polttoaineisiin perustuvat elvytystoimet loivat 2,7 kokoaikaista työpaikkaa, kun vastaavasti uusiutuvaan energiaan kohdennettu miljoona dollaria synnytti 7,5 työpaikkaa ja energiatehokkuuteen kohdennettu 7,7 työpaikkaa. On arvioitu, että uusiutuvan energian investoinnit (tuulivoima, aurinkovoima) voisivat seuraavan kymmenen vuoden aikana luoda maailmaan 52 miljoonaa uutta työpaikkaa samalla kun fossiilisista polttoaineista luopuminen vähentäisi 27 miljoonaa työpaikkaa.

EU:n elpymisvälineessä käytettävät rahoitusinstrumentit
Suomen kestävän kasvun ohjelma rahoitetaan EU:n elpymispaketin tuomalla rahoituksella vuosina 2021-2023. Ohjemassa tarkastellaan paketin keskeisen osan, elpymis- ja palautumistukivälineen (Recovery and Resilience Facility, RRF) rahoituksen lisäksi myös muut elpymispaketin kautta lisärahoitusta saavat EU:n ohjelmat ja välineet. Vihreän siirtymän näkökulmasta muita keskeisiä lisärahoitusta saaneita ohjelmia ovat oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF), Maaseuturahasto sekä REACT-EU –väline. Erityisesti oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta sekä maaseuturahastosta voidaan rahoittaa merkittävästi vihreään siirtymään liittyviä hankkeita sekä ehkäistä siirtymän aiheuttamia mahdollisia sosioekonomisia haasteita. Näiden rahoitusinstrumenttien osalta on tärkeää varmistaa valittavien ilmastotoimenpiteiden oikeansuuntaisuus.

Ohjelmasta rahoitettavien investointien ja uudistusten arviointikriteereistä ja priorisoinnista
Suomen kestävän kasvun ohjelman investointi- ja uudistuskokonaisuuksien tulee vauhdittaa talouden rakennemuutosta ja tukea talouden uusiutumista. Vihreän siirtymän vauhdittaminen on koko ohjelman horisontaalinen tavoite ja valintakriteereissä tulee siksi kiinnittää erityisesti huomiota hiilineutraaliustavoitteen edistämiseen. Ministeriö korostaa, että kaikkia elvytystoimia on päätöksenteossa arvioitava niiden työllisyysvaikutusten lisäksi ilmasto- ja luontovaikutusten näkökulmasta. Kaikissa määrärahojen kohdentamisissa tulee noudattaa Do no significant harm -periaatetta ja toimenpiteiden tulee olla Pariisin ilmastosopimuksen ja ilmastotavoitteiden mukaisia. Merkittävälläkään työllisyyttä tukevalla toimenpiteellä ei saisi olla huomattavia negatiivisia vaikutuksia ilmastoon, luonnonvarojen käyttöön tai biodiversiteettiin.

Ministeriö pitää selonteossa esitettyjä toimenpiteiden valintakriteereitä ja priorisointeja oikeansuuntaisina. Priorisoinnissa painotetaan seuraavia tarkempia kriteerejä: 1) Toimien vaikuttavuuden kannalta on eduksi, jos ne tukevat laaja-alaisesti useampien painopisteiden tavoitteita. 2) priorisoinnissa painotetaan vaikutuksia työllisyyteen, kilpailukykyyn, julkisen talouden kestävyyteen sekä nettopäästövähennyksiin, kiertotalouden vahvistamiseen ja ilmastonmuutoksesta sopeutumiseen. 3) Samalla tarkastellaan, miten kokonaisuudet tukevat toipumista koronaviruskriisistä sekä sosiaalista ja alueellista eheyttä. 4) Valmistelussa huomioidaan, miten nopeasti investoinnit ja uudistukset voidaan käynnistää ja korostetaan toimien määräaikaisuutta. 5) Lisäksi kiinnitetään huomioita siihen, miten kokonaisuuksilla saadaan liikkeelle yksityisiä investointeja.

Ministeriö pitää tärkeänä, että kaikkia elvytystoimia tarkastellaan työllisyysvaikutusten lisäksi myös ilmasto- ja ympäristövaikutusten näkökulmasta. Laajempaa kriteeristöä tulisi käyttää myös talousarviovalmistelun yhteydessä. Vain näin voidaan varmistaa, että toimenpiteet ovat oikein kohdennettuja kestävän kasvun ja vihreän siirtymän kannalta.

Huomioita kestävä kasvun ohjelman sisällöstä painopisteittäin
Kestävän kasvun ohjelma on jaettu kuuteen painopisteeseen, joissa tulee läpileikkaavasti huomioida vihreä siirtymä ja digitalisaatio. Vihreän siirtymän näkökulmasta keskeisimpiä ovat ohjelman painopisteet 1-4. Ministeriö pitää tärkeänä, että näissä neljässä painopisteessä huomioidaan riittävän laajasti vihreän siirtymän mahdollisuudet. Tärkeää on, että painopisteessä 1. TKI -rahoitusta kohdennetaan riittävästi vihreän siirtymän kannalta keskeisiin avainteknologoihin kohdistuvaan TKI-toimintaan. Painopisteen 2. investoinneilla ja uudistuksilla tulee tavoitella merkittäviä vaikutuksia kasvihuonekaasupäästöihin ja kokonaispäästökehityksen ja painopisteen investointien tulee johtaa päästövähennyksiin. Rahoituksella on myös merkittävä mahdollisuus vivuttaa yksityisen sektorin vähähiilisiä investointeja sekä edistää luonnon monimuotoisuutta. Painopisteen 3. osalta keskeisintä on huomioida suomalaisen hiilineutraalin kiertotalouden ja rakentamisen kansainvälinen vientipotentiaali sekä kehittää ekologisesti kestävää luontomatkailua. Painopisteessä 4. ministeriö korostaa rakennetun ympäristön digitalisiin ratkaisuihin liittyvää liiketoimintapotentiaalia sekä ympäristöteknologian ja ympäristötiedon tuottavuuspotentiaalia.

Lopuksi
Koronakriisi on vaikuttanut merkittävällä tavalla yritysten, yhteisöiden ja julkisen sektorin toimintaedellytyksiin sekä kansalaisten luottamukseen. Kriisin kaikkia vaikutuksia ei pystytä vielä edes arvioimaan. Ilmastonmuutos ja luontokato ovat kuitenkin edelleen, koronapandemian aikaankin, suurimpia ihmisen kohtaamia haasteita. Suuntaamalla jälkihoitotoimet oikein voimme yhtä aikaa palautua taloudellisesti

koronakriisistä, torjua vakavia ympäristö-, terveys- ja kestävyysongelmia sekä tukea kestävää talouden elpymistä, korkeaa työllisyyttä ja julkista taloutta. Mahdollisten elvytystoimenpiteiden tulee tukea kehitystä kohti hiilineutraalia kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuuden tilan parantamista.

Siirtyminen kestävään ja ilmastoneutraaliin talouteen edellyttää kaikkialla Euroopassa huomattavia investointeja ja vahvoja politiikkatoimia kaikilla tasoilla. Johdonmukainen ja ennustettava suunta kannustaa yrityksiä investoimaan T&K-panoksia tiukemmat ympäristörajoitukset täyttävien ratkaisujen kehittämiseen. Joihinkin siirtymän edellyttämiin investointeihin liittyy suurempia riskejä kuin yksityinen sektori pystyy yksinään kantamaan. EU:n elpymisvälineen avulla voidaan merkittävästi vauhdittaa vihreää siirtymää sekä tukea näitä investointeja, jotka ovat osin riskien osalta hidastuneet. Laajempi muutos edellyttää EU –rahoituksen sekä julkisen ja yksityisen rahoituksen entistä parempaa yhdistämistä ilmastoinvestointinäkökulmasta myös laajemmin kuin vain elpymisvälineen osalta.